

УДК 614.254+658.562+159.922

Р.В. Марушко

Впровадження акредитації провайдерів в Україні: роль та обов'язки провайдерів безперервного професійного розвитку

ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України», м. Київ

Ukrainian Journal of Perinatology and Pediatrics. 2020. 3(83): 7-15; doi 10.15574/PP.2020.83.7

For citation: Marushko RV. (2020). Implementation of provider accreditation in Ukraine: the role and responsibilities of providers in continuing medical education/continuing professional development. Ukrainian Journal of Perinatology and Pediatrics. 3(83): 7-15. doi 10.15574/PP.2020.83.7

Для забезпечення найкращого надання медичних послуг або медичної допомоги пацієнтам медичні фахівці повинні постійно навчатися. Саме через безперервну освіту протягом практичної діяльності медичні працівники удосконалюють власний професіоналізм.

Ключовою ланкою в системі безперервної медичної освіти (БМО), безперервного професійного розвитку (БПР) є провайдер або організатор освітньої діяльності — організація, яка планує, організує та проводить освітні заходи для медичних фахівців. Основними вимогами до діяльності провайдерів (організаторів) БМО-БПР є неупередженість, незалежність під час планування, підготовки та проведення освітніх заходів на регулярній основі, високому професійному рівні із залученням висококваліфікованих фахівців/експертів.

Мета — описати роль провайдерів у системі БМО-БПР, їхню відповідальність у дотриманні вимог та стандартів акредитованої освіти, особливості їхньої діяльності в період реформування медицини в Україні та інтеграції в міжнародну спільноту у сфері БМО-БПР. Рекомендації, надані в статті, можуть бути використані учасниками БМО-БПР або зацікавленими сторонами, які націлені на активну участь у впровадженні нової системи акредитації, зокрема, акредитації провайдерів із подальшою її підтримкою та розвитком.

На шляху досягнення стабільних результатів в організації БМО-БПР для України важливим є приєднання до міжнародного співтовариства організацій, які працюють у галузі БМО-БПР, шляхом впровадження нової системи акредитації, зокрема, акредитації провайдерів (організаторів) БМО-БПР та досягнення її суттєвої еквівалентності до міжнародних стандартів.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Ключові слова: безперервний професійний розвиток, безперервна медична освіта, акредитація, провайдер, організатор, медичні фахівці, освітня діяльність.

Implementation of provider accreditation in Ukraine: the role and responsibilities of providers in continuing medical education/continuing professional development

R.V. Marushko

SI «Institute of Pediatrics, Obstetrics and Gynecology named after academician O.M. Lukyanova NAMS of Ukraine», Kyiv

In order to provide the best possible care for patients, medical professionals must constantly learn. Exactly through continuing education that medical workers improve their professionalism in practice.

The key link in the system of continuing medical education (CME), continuous professional development (CPD) is a provider or organizer of educational activities, an organization that plans, organizes and conducts educational events for medical professionals. The main requirements for the activities of providers or organizers of CME-CPD are impartiality, independence in planning, preparing and conducting educational events on a regular basis, at a high professional level with the involvement of highly qualified specialists.

Purpose — to describe the role of providers in the CME-CPD system, their responsibility in complying with the requirements and standards of accredited education, the peculiarities of their activities during the reform of medicine in Ukraine and integration into the international community in the field of CME-CPD. The recommendations, provided in the article, can be used by CME-CPD participants or stakeholders who are aimed at actively participating in the implementation of a new accreditation system, namely, provider accreditation with its subsequent support and development.

On the way to achieving stable results in the organization of CME-CPD, it is important for Ukraine to join the international community of organizations working in the field of CME-CPD, by introducing a new accreditation system, namely, provider accrediting and achieving its substantial equivalence to international standards.

No conflict of interest were declared by the author.

Key words: continuing professional development, continuing medical education, accreditation, provider, medical specialists, educational activities.

Внедрение аккредитации провайдеров в Украине: роль и обязанности провайдеров непрерывного профессионального развития

Р.В. Марушко

ГУ «Институт педиатрии, акушерства и гинекологии имени академика Е.М. Лукьяновой НАМН Украины», г. Киев

Для обеспечения наилучшего оказания медицинской помощи пациентам медицинские специалисты должны постоянно учиться. Именно через непрерывное образование в течение практической деятельности медицинские работники постоянно совершенствуют свой профессионализм.

Ключевым звеном в системе непрерывного медицинского образования (НМО), непрерывного профессионального развития (НПР) является провайдер или организатор образовательной деятельности — организация, которая планирует, организует и проводит образовательные мероприятия для медицинских специалистов. Основными требованиями к деятельности провайдеров или организаторов НМО-НПР является беспристрастность, независимость при планировании, подготовке и проведении образовательных мероприятий на регулярной основе, высоком профессиональном уровне с привлечением высококвалифицированных специалистов.

Цель — описать роль провайдеров в системе НМО-НПР, их ответственность в соблюдении требований и стандартов аккредитованного образования, особенности их деятельности в период реформирования медицины в Украине и интеграции в международное сообщество в сфере НМО-НПР. Рекомендации, представленные в статье, могут быть использованы участниками НМО-НПР или заинтересованными сторонами, которые нацелены на активное участие во внедрении новой системы аккредитации, а именно, аккредитации провайдеров НМО-НПР с последующей ее поддержкой и развитием. На пути достижения стабильных результатов в организации НМО-НПР важным для Украины является ее присоединение к международному сообществу организаций, которые работают в области НМО-НПР путем внедрения новой системы аккредитации, а именно, аккредитации провайдеров или организаторов НМО-НПР и достижения ее существенной эквивалентности международным стандартам.

Автор заявляет об отсутствии конфликта интересов.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное развитие, непрерывное медицинское образование, аккредитация, провайдер, медицинские специалисты, образовательная деятельность.

Вступ

Більшість лікарів вважають, що для забезпечення найкращого надання медичних послуг/медичної допомоги вони повинні постійно навчатися. Через навчання засвоюються і створюються різні типи знань, що через складні когнітивні процеси сприяє розвитку нових розумінь, умінь і можливостей. Саме через безперервну освіту протягом практичної діяльності медичні працівники постійно удосконалюють власний професіоналізм.

На сьогодні лікарі все частіше та належним чином очікують, що їхня освіта буде підготовлена та надаватися професійно, адаптована до потреб та умов їхньої практичної діяльності. Від простих форм навчання до навчання на рівні компетентного викладання лікарі мають вмінти інтегрувати здобуті в процесі безперервної освіти знання, практичні навички та компетенції у власний досвід для максимально ефективного виконання певних обов'язків.

Безперервне професійне вдосконалення дає змогу медичним фахівцям поліпшувати практичну діяльність, оптимізувати надання медичної допомоги, підтримувати здоров'я і якість життя пацієнтів, а також впливати на суспільство в цілому. Це і є головною метою безперервної освіти — через удосконалення знань, умінь та можливостей надання безпечної, високо-ефективної, співчутливої допомоги пацієнтам, ґрунтуючись на найкращій існуючій практиці та наукових доказах [7].

Такою освітою, визнаною в багатьох країнах, є практика акредитованої безперервної медичної освіти (БМО), або безперервного медичного розвитку (БПР). Найчастіше обидва терміни вживають як БМО-БПР при згадуванні безперервної освіти медичних працівників. Незважаючи на різні думки та дискусії у визначенні термінів безперервної освіти, як при БМО, так і БПР, загальновизнаним є тривале, упродовж усієї професійної кар'єри, навчання, яке дає змогу медичним працівникам ефективно виконувати професійні обов'язки з найкращими результатами.

Основні учасники акредитованої БМО-БПР:

- акредитаційний орган — організація, яка впроваджує та відповідає за процес акредитації (акредитація провайдерів/організаторів БМО-БПР або освітніх заходів), розробляє і впроваджує критерії та стандарти БМО-БПР, здійснює контроль освітньої діяльності та дотримання провайдерами або організаторами БМО-БПР вимог БМО-БПР;

- провайдер (організатор) БМО-БПР — організація, яка несе відповідальність за надання належної освіти в галузі охорони здоров'я відповідно до вимог та стандартів БМО-БПР, сприяє удосконаленню практичної професійної діяльності медичних фахівців;

- медичні фахівці — учасники діяльності БМО-БПР, яка задовольняє потреби їхньої клінічної практики та поліпшує надання медичної допомоги пацієнтам. Медичні фахівці вибирають навчальну діяльність, пов'язану з їхніми професійними ролями та обов'язками, усвідомлюючи участь у БМО-БПР як особисту та професійну відповідальність.

Завдяки злагодженій співпраці акредитаційних органів, провайдерів (організаторів) БМО-БПР і медичних фахівців досягається головна мета акредитованої БМО-БПР — удосконалення охорони здоров'я (поліпшення медичної допомоги, стану пацієнтів та суспільства) через впровадження ефективної моделі акредитації, забезпечення провайдерами належної освіти, постійне удосконалення професіоналізму медичних фахівців.

Мета роботи — описати роль провайдерів у системі БМО-БПР, їхню відповідальність у дотриманні вимог та стандартів акредитованої освіти, особливості їхньої діяльності в період реформування медицини в Україні та інтеграції в міжнародну спільноту у сфері БМО-БПР. Рекомендації, надані в статті, можуть бути використані учасниками БМО-БПР або зацікавленими сторонами, які націлені на активну участь у впровадженні нової системи акредитації, зокрема, акредитації провайдерів, із подальшою її підтримкою та розвитком.

Визначення поняття провайдер БМО-БПР у міжнародних системах акредитації

Міжнародні системи акредитації БМО-БПР різняться за визначенням легітимності такого поняття, як «провайдер» (організатор БМО-БПР).

1. Акредитаційна рада безперервної медичної освіти (Accreditation Council for Continuing medical education, ACCME, USA) визначає право на отримання акредитації будь-якою організацією, яка має постійно діючу програму Безперервної медичної освіти, відповідає акредитаційним вимогам і не є комерційним інтересом.

Комерційний інтерес (здебільшого, фармацевтичні та компанії, які виготовляють і поставляють медичне та хірургічне обладнання), згідно з ACCME, — це будь-яка організація, яка виробляє, продає, перепродає або розповсю-

джує товари медичного призначення або послуги, які використовуються у сфері охорони здоров'я, кінцевим споживачем яких є пацієнт [1]. Комерційний інтерес не підлягає акредитації АССМЕ.

АССМЕ не вважає комерційним інтересом провайдерів, які надають медичні послуги безпосередньо пацієнтам, за умови, що вони не є власниками або контролюються комерційним інтересом, визначеним АССМЕ.

Організації, які акредитуються АССМЕ:

- schools of medicine, або вищі медичні навчальні заклади;
- спеціалізовані медичні асоціації або товариства;
- страхові компанії;
- професійні організації, задіяні в медичній освіті, або видавничі компанії;
- державні установи;
- лікарні та заклади системи охорони здоров'я;
- фонди та інші неприбуткові організації.

Провайдери несуть відповідальність за дотримання всіх акредитаційних вимог та забезпечення незалежності від комерційного інтересу. Слід зазначити, що АССМЕ акредитує провайдерів БМО-БПР, які організують та надають постійну медичну освіту медичним фахівцям, але не акредитує освітні заходи.

2. У Канаді використовують комбіновану акредитацію освітньої діяльності. Одна з них, яка здійснюється Королівським коледжем сімейних лікарів та хірургів, акредитує провайдерів у тому разі, якщо вони мають безпосереднє відношення до конкретної медичної спеціальності і/або є медичною організацією, яка є неприбутковою групою медичних працівників з офіційною структурою управління, підзвітністю та забезпечує лікарів своєї організації такими послугами:

- безперервний професійний розвиток;
- надання медичної допомоги;
- і/або проведення наукових досліджень [9].

З огляду на це визначення фармацевтичні компанії та їхні консультативні групи, підприємства, які виробляють або постачають медичне та хірургічне обладнання, посередницькі компанії та інші прибуткові комерційні організації, не можуть бути провайдерами БМО-БПР.

У Канаді проводять також акредитацію освітніх заходів, яку підтримує, зокрема, Коледж сімейних лікарів Канади та інші медичні заклади [10].

3. В Євросоюзі різні організації можуть займатися освітньою діяльністю в системі БМО-БПР за умови, що їхня діяльність не зачіпає конкурентних відносин (в Євросоюзі надання БМО-БПР юридично не вважається «послугою загального інтересу» і тому звільняється від закону про конкуренцію). Фармацевтичні та компанії з виробництва медичних приладів не можуть надавати акредитовану медичну освіту лікарям, оскільки відносяться до комерційного інтересу [4].

На думку багатьох відомих міжнародних експертів та акредитаційних організацій, в Європі не існує загальноприйнятого підходу до БМО-БПР, немає загальноєвропейського її регулювання. Різні країни за допомогою законодавства та інших методів встановлюють власні правила щодо прав вибору типів провайдерів для участі в акредитованих СМО-БПР заходах [3].

Але у світовій спільноті існує загальновизнана згода, що акредитована освіта в системі БМО-БПР має бути відокремлена від комерційного інтересу, розроблятися з урахуванням потреб, які виявляються в професійній діяльності медичних працівників, заснована на змісті, який науково обґрунтований і відповідає практичній діяльності, оцінюється за аналізом змін компетенції медичних працівників, ефективності їхньої професійної діяльності та результатів надання медичної допомоги пацієнтам.

Незважаючи на значний прогрес в організації БМО-БПР у США, Канаді, країнах Євросоюзу, найвідоміші міжнародні організації постійно удосконалюють систему БМО-БПР, докладають цілеспрямованих, узгоджених зусиль для визначення принципів, які можуть бути основою для створення й впровадження суттєвої еквівалентності між системами акредитації БМО-БПР у світі [6].

4. В Україні організаторами (провайдерами) заходів БПР, за які нараховуються бали, можуть бути Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, наукові установи та організації, заклади вищої освіти та заклади післядипломної освіти, професійні асоціації та спілки, організації роботодавців, громадські організації, міжнародні організації, їх представництва в Україні, міжнародні професійні асоціації,

українські підприємства, інші установи та організації тощо. Вимоги до таких заходів БПР затверджує МОЗ України [2].

У проведенні освітньої діяльності медичних працівників важливу роль відіграють провайдері (організатори) БМО-БПР. Для успішного виконання цілей і завдань безперервної освіти лікарів діяльність провайдерів має відповідати вимогам або стандартам, що дає змогу ефективно розробляти й реалізовувати освітні заходи в рамках БМО-БПР. Хоча різні системи акредитації мають певні особливості в різних країнах, вимоги та критерії БМО-БПР принципово не різняться і ґрунтуються на основних компонентах БМО-БПР. Під час розробки та реалізації освітніх заходів враховуються основні складові — планування, підготовка, презентація та оцінка ефективності, визначаються роль та обов'язки провайдерів, їх відповідність критеріям акредитованої освіти. Нижче наведено найвагоміші компоненти ролі та обов'язків провайдерів БМО-БПР (табл.).

Впровадження моделі акредитації провайдерів БМО-БПР в Україні

Першочергове значення акредитованої освіти полягає в тому, щоб забезпечити медичних фахівців, що вони не наражаються рекламномаркетинговій обробці і ця освіта розробляється з урахуванням визначених потреб їхньої професійної діяльності та базується на обґрунтованому змісті, актуальна для практики, спрямована на підвищення компетентності, ефективності або продуктивності їхньої практики та результатів надання медичної допомоги пацієнтам і не залежить від комерційних інтересів.

Усі структури акредитації адаптуються до чинного регіонального або національного законодавства. Тип організації, який може стати провайдером БМО-БПР, має менше значення для загального контексту за очікування того, що БМО-БПР не зазнає впливу будь-яких невинуватених/неправомірних комерційних інтересів [1]. Для досягнення такої незалежності особи, які беруть участь на всіх етапах пла-

Таблиця

Вагомі компоненти ролі та обов'язків провайдерів БМО-БПР

<p>Місія провайдера або організатора БМО-БПР <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР має розробити заяву про місію власної програми БМО-БПР, яка включає очікувані результати, сформульовані з точки зору змін компетентності лікарів, ефективності/продуктивності їхньої діяльності або надання медичної допомоги пацієнтам, що буде відображати результати виконання програми.</i></p> <p>Місія — це стратегічний план дій провайдера або організатора БМО-БПР для визначення, чого організація прагне досягти за допомогою власної акредитованої освітньої програми і який вплив матиме на медичних працівників та їхніх пацієнтів. Це можуть бути зміни уявлень медичних працівників щодо практичної діяльності, удосконалення того, що вони насправді роблять на практиці, зміна догляду за пацієнтами.</p> <p>Місія провайдера може бути представлена в різних формах, але обов'язково має включати те, що провайдер прагне змінити в компетентності лікарів, результативності їхньої практичної діяльності. Місія має якнайкраще інформувати про освітню діяльність провайдера або організатора БМО-БПР з описанням цільової аудиторії, кінцевого результату та конкретної мети. Документ може переглядатися в різні строки, що залежить від діяльності організації — щорічно або за необхідності в перегляді після внесення змін.</p>
<p>Оцінка потреб медичних фахівців для професійної діяльності <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР включає в освітню діяльність потреби в знаннях, а також в удосконаленні компетентності або поліпшенні ефективності практичної діяльності, які направлені на усунення виявлених прогалин або недоліків професійної практики медичних фахівців.</i></p> <p>Оцінка потреб є основою ефективного та результативного планування освітніх програм, і важливо, щоб оцінка була достовірною та надійною. Як це працює? Акредитована БМО-БПР зосереджується на вирішенні практичних проблем, використовуючи освіту для подолання розриву між поточною практикою та найкращою практикою. Роль провайдера полягає у визначенні прогалин в існуючій практиці надання медичної допомоги і/або догляді за пацієнтами. Прогалини можуть бути в знаннях, компетенціях, практичних навичках, ефективності роботи медичних фахівців. У професійній практиці вони можуть бути пов'язані з окремими людьми, колективами або навіть із системою охорони здоров'я. «Професійна практика» не обмежується клінічною, а включає кожну сферу професійного життя — викладання, проведення наукових досліджень, керівництво, участь у роботі громадських організацій. І, звичайно, є причини прогалин. Розуміння цих причин допомагає визначити освітні потреби медичних фахівців, що є важливою відправною точкою для освітньої діяльності, зокрема, можливість планування та впровадження освіти, яка ефективно допоможе вирішити проблеми.</p> <p>Оцінка потреб — це перший крок для визначення обсягу і цілей діяльності БМО-БПР. За сучасними рекомендаціями, для визначення потреб медичних працівників можна використовувати широкий спектр джерел. Оскільки методологічна надійність оцінки потреб має вирішальне значення для успіху під час проведення БМО-БПР, саме провайдері несуть відповідальність за визначення прийнятних джерел інформації, а також за підготовку й реалізацію висновків для ініціювання процесу планування освітньої діяльності БМО-БПР.</p>

Продовження табл.

Вагомі компоненти ролі та обов'язків провайдерів БМО-БПР**Розробка змісту освітньої діяльності**

Провайдер (організатор) БМО-БПР відповідає за обґрунтування, підготовку змісту/контенту освітніх заходів або програм, які надаються, відповідно до місії.

Безперервна медична освіта складається з освітніх заходів, які слугують для підтримки, розвитку або підвищення знань, практичних навичок, професійної діяльності медичних працівників у наданні послуг пацієнтам. Зміст БМО-БПР — це сукупність знань і практичних навичок, які загально визнані і прийняті в професії в рамках базових медичних наук, клінічної медицини та практичного надання медичної допомоги населенню. Усі рекомендації, що стосуються клінічної медицини, повинні мати належне обґрунтування та базуватися на доказах, які прийняті в рамках медичної професії. Наукові дослідження, на які посилаються та використовують в освітній діяльності на підтримку або обґрунтування рекомендацій щодо лікування та догляду за пацієнтами, повинні відповідати загально визнаним стандартам експериментального проектування, збору та аналізу даних. Провайдери не мають права на акредитацію, якщо їхні рекомендації з лікування або способів ведення лікарської діяльності не відповідають визначенню БМО-БПР або несуть ризики та небезпеку, що перевищують переваги, або не ефективні в лікуванні пацієнтів. Організація, освітня програма якої включає не наукові методи діагностики або терапії, не відповідає вимогам або стандартам БМО-БПР і не має права на акредитацію. Провайдер несе відповідальність перед громадськістю за обґрунтування та достовірність клінічного змісту. Він повинен контролювати клінічний зміст та гарантувати, що рекомендації є точними, надійними та базуються на наукових доказах.

Визначення змісту та очікуваних результатів діяльності БМО-БПР може потребувати консультацій інших фахівців щодо медико-правових питань, біомедичної етики, питань комунікації або пропаганди, проте повна відповідальність залишається за провайдерами (організаторами). Якщо медичні фахівці беруть участь у навчальних заходах, безпосередньо не пов'язаних з їхньою професійною роботою, такі заходи не підпадають під визначення змісту БМО-БПР, хоча можуть бути корисними для лікарів. Освітня діяльність, пов'язана з непрофесійними освітніми потребами чи інтересами лікаря, не вважається змістом БМО-БПР.

Освітній формат

Провайдер (організатор) БМО-БПР обирає формати для освітніх заходів, які відповідають обставинам, цілям та бажаним результатам заходу.

Усі формати освітньої діяльності є прийнятними, і їх слід обирати з урахуванням того, що провайдер сподівається змінити в результаті навчання. Література про освіту дорослих містить вказівки щодо того, які формати навчання є ефективнішими залежно від бажаного результату, обставин та потреб медичних фахівців. Для вибору оптимального навчального формату, надання змісту і досягнення бажаних цілей можна скористатися порадами як обізнаних клініцистів, так і експертів немедичних професій. Але загальна відповідальність залишається за провайдерами.

Вибір викладацького складу

Провайдер (організатор) БМО-БПР проводить вибір викладацького складу та забезпечує заздалегідь виявлення та усунення конфлікту інтересів.

Вибір викладацького складу починається з відбору потенційних кандидатів і має включати в себе процес управління конфліктом інтересів до остаточного відбору викладачів. Членами викладацького складу можуть бути клініцисти всіх спеціальностей, пацієнти, представники громадськості, фахівці в області сестринської справи, фармації та інших медичних дисциплін, студенти, які можуть брати участь як у плануванні, так і як викладачі у відповідних освітніх програмах. Завданнями провайдерів є контроль за конфліктом інтересів, за необхідності, заміна призначених тем і навіть вилучення доповідачів з участі в освітній програмі/заході, а також подальший остаточний вибір викладацького складу.

Підготовка змісту презентацій

Провайдер (організатор) БМО-БПР створює умови для підготовки змісту презентацій в рамках відповідальності за організацію освітньої діяльності.

Підготовка змісту індивідуальних презентацій, як і презентація в цілому, здійснюється самими доповідачами (медичні фахівці, громадські представники, студенти, професіонали немедичних спеціальностей). Зміст виступу кожного доповідача/спікера може бути розглянутий керівництвом або організатором програми, а також відповідно призначеним фахівцем, за необхідності. Однак у кінцевому рахунку повну відповідальність за підготовку змісту презентації несе спікер, це стосується всіх форм інтерактивної взаємодії з аудиторією. Водночас, за організацію освітнього заходу в рамках БМО-БПР загальна відповідальність залишається за провайдером (організатором) БМО-БПР, який проводить відбір викладацького складу. Усі інші учасники не повинні брати участь у цьому процесі.

Оцінка результатів освітньої діяльності

Провайдер (організатор) БМО-БПР аналізує зміни компетентності, результативності виконання обов'язків медичними фахівцями або надання медичної допомоги пацієнтам, досягнуті в результаті проведення освітньої програми або освітніх заходів.

Аналіз результатів після проведення освітніх заходів або завершення програми є невід'ємною складовою забезпечення якості у проведенні акредитованої освіти, не тільки з точки зору процедурних змін, таких як незалежність інформації, прозорість, ефективність або майстерність доповідачів тощо, але і як необхідне джерело інформації для оцінки потреб медичних фахівців, визначення цілей навчання, які плануються, та зворотного зв'язку з організаціями медичних заходів та акредитаційними органами.

Провайдер збирає інформацію для аналізу змін, які є результатом його освітньої діяльності, включаючи зміни, які він очікує від медичних фахівців, зміни, які фактично зроблені медичними фахівцями, і/або зміни надання медичної допомоги пацієнтам. Використовуючи ці дані, провайдер переглядає всі види діяльності та аналізує їх із точки зору цих змін.

Оцінка результатів освітньої діяльності є загальним стандартом акредитації БМО-БПР для визначення ефективності освітньої діяльності. Повна відповідальність за інтерпретацію результатів, зроблених на підставі аналізу результатів висновки, та план впровадження змін для подальшої організації освітньої діяльності залишається за провайдерами.

Вагомі компоненти ролі та обов'язків провайдерів БМО-БПР

<p>Належне врядування комерційної підтримки, взаємодія із спонсорами <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР належним чином використовує комерційну підтримку.</i></p> <p>Якщо провайдер вирішує прийняти комерційну підтримку для освітньої діяльності, він має дотримуватися вимог належного використання цієї підтримки, зокрема, приймати всі рішення щодо розподілу та виплат комерційної підтримки. Уся комерційна підтримка, пов'язана з освітньою діяльністю, повинна бути надана з повною обізнаністю та схваленням провайдера.</p> <p>Робота із спонсорами має базуватися на принципах нейтралітету (надання однакових шансів для всіх спонсорів), прозорості, документування (робота із спонсорами має бути задокументована у вигляді письмових контрактів) та відокремлення їх від участі в роботі, яку виконує провайдер. Провайдери повинні брати на себе загальну відповідальність за забезпечення нейтральності, яка включає в себе надання можливостей для презентації спонсорів, наприклад проведення галузевих виставок, розповсюдження реклами тощо. Прозорість має відповідати принципам управління конфліктом інтересів або вимогам до спонсорів, розробленим акредитаційним органом.</p> <p>Спонсори не можуть надавати поради або послуги провайдеру щодо викладачів, авторів, учасників або інших освітніх питань, як умови надання спонсорської підтримки. Рекомендується, щоб усі учасники, задіяні у плануванні, організації та наданні безперервної акредитованої освіти, не були безпосередньо залучені до спілкування зі спонсорами і/або брали участь у вирішенні фінансових питань. Відокремлення спонсорів від доповідачів та викладачів не дозволяє спонсорам брати участь у відборі доповідачів та спікерів, визначенні змісту доповідей, редагуванні та наданні матеріалів, впливати на медичних фахівців шляхом відшкодування їхніх поїздок та участі в освітніх заходах. Медичні фахівці, які беруть участь в освітній діяльності, не можуть отримувати фінансову допомогу від комерційних спонсорів. Отже, під час організації освітньої діяльності забороняється комерційна підтримка, але провайдер повинні нести повну відповідальність за належну взаємодію зі спонсорами.</p>
<p>Незалежність від комерційного інтересу <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР розробляє освітню діяльність незалежно від комерційного інтересу.</i></p> <p>Однією з найважливіших ознак акредитованого БМО-БПР є незалежність від комерційних інтересів. Контроль провайдера за всіма аспектами планування, підготовки, надання та оцінки результатів освіти забезпечує медичним фахівцям незалежність від комерційного інтересу. Провайдер повинен виявляти та вирішувати конфлікти інтересів у тих, хто контролює зміст освітніх заходів або програм, ще на етапі планування. Крім того, до початку навчання провайдер повинен інформувати медичних фахівців про наявність або відсутність відповідних фінансових відносин, а також про отримання комерційної підтримки для освітньої діяльності.</p>
<p>Матеріально-технічне забезпечення <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР організує відповідне матеріально-технічне забезпечення</i></p> <p>Останніми роками зростає усвідомлення того, що ефективність діяльності БМО/БПР залежить не тільки від її основного змісту, але й від контексту, в якому проводиться навчання, з точки зору його зручностей, оформлення та використання сайтів, місця проведення заходів та проживання учасників, створення комунікаційних матеріалів тощо. Таким чином, матеріально-технічна підтримка освітньої діяльності підпадає під загальну відповідальність провайдерів.</p>
<p>Процес акредитації <i>Провайдер (організатор) БМО-БПР відповідає за виконання вимог акредитаційного органу.</i></p> <p>Хоча організація і проведення освітніх заходів можуть варіювати, що залежить від вимог, розроблених акредитаційними органами в різних країнах, або моделі акредитації, яка використовується, загальна відповідальність за виконання акредитаційних вимог у наданні освітньої діяльності завжди повинна лежати на провайдерах, а участь у процесі акредитації має бути підтверджена достатніми доказами на користь того, що вимоги акредитатора виконуються.</p>

нування, організації та реалізації БМО-БПР, повинні бути визначені як незалежні та захищені від будь-якого стороннього впливу.

Щоб бути задіяними та захищеними одночасно, необхідно проаналізувати та оцінити роль і обов'язки провайдерів БМО-БПР, водночас для зацікавлених сторін мають бути визначені механізми, що регулюють їхню участь у плануванні та реалізації освітніх заходів або програм. Першочерговим обов'язком провайдерів є відповідальність перед акредитаційним органом, а також перед медичними фахівцями, які беруть участь у БМО-БПР.

Безперервне навчання фахівців сфери охорони здоров'я давно є поширеною практикою в багатьох країнах. В Україні, медицина якої перебуває на етапі реформування, впроваджен-

ня і подальший розвиток БМО як ніколи є актуальним.

Перші важливі кроки в цьому напрямку були зроблені у 2018 р. Після затвердження Кабінетом Міністрів України «Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців в сфері охорони здоров'я» Україна взяла курс на впровадження цієї системи, яка є безперервним процесом навчання і вдосконалення медичних фахівців протягом усього періоду професійної діяльності. У цьому положенні визначено основні організаційні засади БПР медичних фахівців. Держава визнала, що участь у безперервному удосконаленні та навчанні є їхнім професійним і етичним обов'язком [2].

Після постанови Кабінету Міністрів Міністерством охорони здоров'я України у 2019 р.

видано наказ № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» [8]. У документі регламентовано порядок атестації лікарів для перевірки їхнього БПР (в англійських країнах — сертифікація/ресертифікація, ліцензування), визначено перелік заходів формальної, неформальної та інформальної (самостійної) освіти, підтверджено визнання освітніх заходів, акредитованих міжнародними організаціями як за кордоном, так і в Україні. Цей документ можна розглядати як обґрунтування системи кредитування — принципи надання та обліку балів (кредитів) за проходження БМО-БПР. Такі системи давно існують у багатьох країнах, частіше це комбінація систем акредитації та кредитування, які успішно використовуються в системі БМО-БПР.

Сьогодні в Україні немає злагодженої структури БМО-БПР. Частина освітніх заходів, які проводяться, не відповідають вимогам БМО-БПР (у тому сенсі, як це прийнято в розвинутих країнах), не повною мірою задовольняє актуальні потреби фахівців, має рекламну спрямованість. Досить часто освітні заходи проводяться не для підвищення професіоналізму фахівців, а для надання балів («освіта заради балів»). З огляду на стрімке реформування медицини проблеми БПР фахівців у сфері охорони здоров'я потребують прийняття дієвих рішень.

Таким чином, основа для впровадження системи БМО-БПР в Україні існує. На порядку денному стоїть вибір оптимальної системи акредитації. Серед моделей акредитації найчастіше використовуються акредитація освітніх заходів та акредитація провайдерів. У цей час в Україні акредитація провайдерів не проводиться, а здійснюється тільки акредитація освітніх заходів.

Враховуючи світові тенденції в організації БМО-БПР, акредитація провайдерів має суттєві переваги над акредитацією освітніх заходів. Така практика дає змогу краще організувати освітній процес у цілому та здійснювати належний контроль за освітньою діяльністю. Під час акредитації провайдера БМО-БПР оцінюється діяльність цієї організації та визначається її відповідність акредитаційним вимогам (критерії акредитації, стандарти взаємодії з комерційним інтересом та інші документи). Якщо провайдер відповідає вимогам, він набуває звання «Акредитований провайдер», повноваження на

самостійне проведення освітніх заходів та несе повну відповідальність за відповідність вимогам і стандартам БМО-БПР.

Під час акредитації провайдерів у більшості країн практикується так звана «попередня» акредитація (у різних країнах — терміном від 1 до 2 років), потім повторна акредитація з перевіркою існуючої практики на відповідність вимогам акредитації та підтвердженням статусу на більш тривалий час (у різних країнах — 3–4 роки), після чого проводиться повторна акредитація.

Модель акредитації провайдерів використовується Акредитаційною радою безперервної медичної освіти (США), Королівським коледжем сімейних лікарів та хірургів (Канада), розглядається також впровадження цієї моделі в окремих країнах Євросоюзу та Близького Сходу.

Пропонуються такі заходи для впровадження та організації акредитації провайдерів БПР в Україні. Ці рекомендації розроблені з урахуванням досвіду міжнародних організацій, які давно використовують модель акредитації провайдерів (ACCME, RCFCC тощо).

Вимоги до акредитаційного органу (Міністерство охорони здоров'я України)

1. Прийняття рішення про впровадження системи акредитації провайдерів у рамках БПР*, у подальшому — здійснення контролю за освітньою діяльністю та дотриманням провайдерами (організаторами) БПР вимог акредитації.

2. Розроблення критеріїв/стандартів акредитації для організацій, які підлягають перевірці на предмет надання статусу «Акредитований провайдер». Розроблення форми заявки на акредитацію. Проведення навчання (тренінгів) для провайдерів із метою ознайомлення з критеріями/стандартами БПР та процесом акредитації.

3. Реєстрація кандидатів із подальшим включенням до акредитаційного процесу. Обробка заявок та визначення термінів акредитації.

4. Проведення акредитації та прийняття рішення про надання статусу «Акредитований провайдер».

5. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 302 «Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» створення Агенції з питань безперервного професійного розвитку, яка здійснюватиме організацію та координацію методичного забезпечення

Примітка: * — в Україні безперервна (післядипломна) освіта медичних фахівців називається безперервний професійний розвиток — БПР (постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 302).

БПР, а також моніторинг її ефективності разом із Міністерством охорони здоров'я України.

6. У структурі Міністерства охорони здоров'я України або Агенції з питань безперервного професійного розвитку передбачити створення організації, наприклад, Ради директорів, до складу якої повинні входити представники всіх категорій провайдерів. Її завданням буде остаточне прийняття рішення про присвоєння провайдеру статусу «Акредитований провайдер», підготовка звітів, затвердження настанов та інших нормативних документів. Рекомендовано також створення групи незалежних рецензентів/експертів для оцінки діяльності провайдерів на всіх етапах акредитаційного процесу.

7. Створення та впровадження Національної електронної платформи з питань БПР, яка забезпечить доступ до електронних інформаційних ресурсів на всіх етапах акредитаційного процесу, впорядкування збору даних про освітню діяльність акредитованих провайдерів та учасників БПР, зв'язок з атестаційними структурами, електронне надання сертифікатів за участь в освітніх заходах БПР тощо.

Вимоги до провайдерів БПР

1. Ознайомлення з освітніми матеріалами, які розробляються та надаються акредитаційним органом, для отримання повного уявлення про вимоги до акредитації та особливості процесу акредитації, участь у навчанні (тренінгах), вирішення відповідності та можливостей провайдера бути акредитованим.

2. Заповнення заявки для оцінки відповідності вимогам акредитації, підготовка матеріалів із демонстрацією того, що практична діяльність організації відповідає стандартам БПР.

3. Провайдер повинен мати необхідні людські, технічні, фінансові та фізичні ресурси для організації освітньої діяльності в рамках БПР.

4. Провайдер має розробити та мати офіційно затверджену заяву про місію своєї програми, в якій описує конкретні цілі, цільову аудиторію та очікувані результати.

5. Провайдер включає в діяльність безперервної освіти освітні потреби (в знаннях, удосконаленні компетентності або підвищенні ефективності практичної діяльності), спрямовані на усунення виявлених прогалин або недоліків професійної практики медичних фахівців, та визначає освітні цілі своєї діяльності/освітніх заходів.

6. Провайдер відповідає за обґрунтування, підготовку змісту/контенту освітніх заходів або програм відповідно до місії організації та

обирає освітні формати, які відповідають цілям і бажаним результатам заходу.

7. Провайдер аналізує зміни компетентності, результативності/продуктивності медичних фахівців або ефективності надання медичної допомоги пацієнтам, досягнуті в результаті загальної діяльності програми або окремих освітніх заходів.

8. Провайдер забезпечує незалежність освітньої діяльності від будь-якого впливу комерційного інтересу на всіх етапах — планування, підготовка, реалізація та оцінка результатів.

9. Провайдер несе повну відповідальність за організацію та проведення освітніх заходів і регулярно звітує про результати освітньої діяльності перед акредитаційним органом.

10. Усі матеріали мають бути задокументовані та зберігатися відповідно до професійних та правових стандартів, включаючи захист приватного життя, конфіденційність та авторські права. У разі створення Національної електронної платформи БПР слід регулярно вносити їх в електронному вигляді.

11. Впровадження моделі акредитації провайдерів передбачає, що тільки акредитований провайдер матиме право надавати бали (кредити) учасникам освітніх заходів, при цьому нарахування балів (кредитів) БМО-БПР має відповідати критеріям кредитування, визначеним у наказі Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів».

Таким чином, впровадження моделі акредитації провайдерів є важливим, оскільки дає змогу краще організувати БМО-БПР у цілому та здійснювати належний контроль за освітньою діяльністю. Наведені заходи для впровадження та підтримки моделі акредитації провайдерів в Україні не є остаточними і можуть потребувати подальшого обговорення за участю всіх зацікавлених сторін. У грудні 2019 року таке обговорення відбулося в ході роботи I Всеукраїнського форуму безперервної медичної освіти — безперервного професійного розвитку, в якому, крім представників вищих медичних навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, професійних громадських організацій, взяли участь представники Міністерства охорони здоров'я України та відомих міжнародних акредитаційних організацій (США, Об'єднане Королівство, Німеччина). Форум відбувся за ініціативи національного провайдера «Група компаній

Мед Експерт». Результати роботи Форуму визначені в місії та завданнях, зокрема, «сприяти високоякісній, неупередженій, науково обґрунтованій, незалежній освіті медичних працівників, поліпшенню надання медичної допомоги та результатів роботи охорони здоров'я шляхом підвищення професіоналізму провайдерів БМО-БПР та підтримки впровадження системи акредитації провайдерів». Отже, впровадження акредитації провайдерів в Україні здобуло підтримку більшості учасників Форуму, що свідчить про бажання змін у системі безперервної медичної освіти в Україні.

Слід зазначити, що в Україні останніми роками спостерігається тенденція українських провайдерів акредитуватися в міжнародних організаціях. Це стосується здобуття статусу «Акредитований провайдер», який надається, зокрема, Акредитаційною радою безперервної медичної освіти (АССМЕ – США). Акредитованим АССМЕ провайдерам дозволяється надавати лікарям кредити AMA PRA Category 1 Credit™, які згідно з міжнародними угодами визнаються в США, Канаді та Євросоюзі. Сьогодні все більше провайдерів, зокрема в країнах Євросоюзу, а також деякі організації в Україні прагнуть бути акредитованими в АССМЕ. Серед національних організацій на сьогодні тільки одна організація «Група ком-

паній МедЕксперт» спромоглася пройти акредитацію в АССМЕ.

Висновки

Для забезпечення найкращого надання медичних послуг або медичної допомоги пацієнтам медичні фахівці повинні постійно навчатися. Саме через безперервну освіту протягом практичної діяльності медичні працівники удосконалюють власний професіоналізм.

На шляху досягнення стабільних результатів в організації БМО-БПР для України важливим є приєднання до міжнародного співтовариства організацій, які працюють у рамках БМО-БПР, шляхом впровадження нової системи акредитації, зокрема, акредитації провайдерів (організаторів) БМО-БПР.

Основними вимогами до діяльності провайдерів є неупередженість, незалежність від комерційного інтересу під час планування, підготовки та проведення освітніх заходів на регулярній основі, високому професійному рівні із залученням висококваліфікованих фахівців/експертів.

Впровадження акредитації провайдерів сприятиме приєднанню України до світового співтовариства БМО-БПР, досягненню суттєвої еквівалентності міжнародним стандартам акредитованої освіти.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

References/Література

1. Accreditation Council for Continuing Medical Education (ACCME). Definition of a commercial interest. URL: <https://www.accme.org/accreditation-rules/policies/definition-commercial-interest>.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). On approval of the Regulations on the system of continuous professional development of healthcare professionals. Resolution of the Cabinet of Ministers of March 28, 2018 № 302. (As amended in accordance with the Resolution of the Cabinet of Ministers № 798 August 21, 2019). [Кабінет Міністрів України. (2019). Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я. Постанова Кабінету Міністрів від 28 березня 2018 р. № 302. (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 798 від 21.08.2019)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF#Text>.
3. De Andrade F, Griebenow R, Costello RW, Guenova M, Schaefer R, Chalmers JD, Tichelli A, Raguz D&Steinon J. (2018). The future of accreditation of continuing medical education (CME)-continuing professional development (CPD) in Europe: harmonisation through dialogue and consensus. Journal of European CME. 7 (1): 1-4. doi: 10.1080/21614083.2018.1506202.
4. König H. (2015). Is CME/CPD commercial business: what does EU law say? Cologne Consensus Conference. URL: <https://vimeo.com/180176065>.
5. Kopelow M, Campbell C. (2013). The benefits of accrediting institutions and organisations as providers of continuing professional education. Journal of European CME. 2: 10-14.
6. Marushko RV. (2020). Standards of substantive equivalence between accreditation systems for continuous professional development. Modern Pediatrics. Ukraine. 4 (108): 7-13. [Марушко Р.В. (2020). Стандарти істотної еквівалентності між системами акредитації безперервного професійного розвитку. Сучасна педіатрія. Україна. 4 (108): 7-13]. doi 10.15574/SP2020.108.7.
7. McMahon GT. (2017, Aug). The Leadership Case for Investing in Continuing Professional Development. Acad Med. 92 (8): 1075-1077.
8. Ministry of Health of Ukraine. (2019). Some issues of continuing professional development of doctors. Order of the Ministry of Health of Ukraine of 22.02.2019 № 446. [МОЗ України. (2019). Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів. Наказ МОЗ України від 22.02.2019 № 446]. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-22022019-446-dejaki-pitannja-bezperernogo-profesijnogo-rozvitku-likariv>.
9. Royal college of physicians and surgeons of Canada. What is a «physician organization»? [cited 2020 Sept 06]. URL: <http://www.royalcollege.ca/rcsite/cpd/accreditation/guidelines/what-is-physician-organization-e>.
10. The college of family physicians of Canada. Vision, Mission, Values, and Goals [cited 2020 Sept 06]. URL: <https://www.cfpc.ca/en/about-us/vision-mission-principles>.

Відомості про авторів:

Марушко Ростислав Володимирович — д.мед.н., зав. науково-організаційним відділенням ДУ «ІПАГ імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України».

Адреса: м. Київ, вул. П. Майбороди, 8. <https://orcid.org/0000-0001-7855-1679>.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2020 р., прийнята до друку 10.09.2020 р.